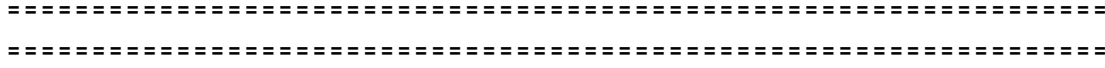

וירא
ה' תשע"א
כתובת:
Haim9910@neto.net.il

אורחיה

= פרשת וירא =

עקדת יצחק

(כב, א) וַיְהִי אַחֲרֵי הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה וְהָאֱלֹקִים נִסָּה אֶת אַבְרָהָם וַיֹּאמֶר אֱלֹהֵי אַבְרָהָם וַיֹּאמֶר הַנְּנִי: (ב)
וַיֹּאמֶר קַח נָא אֶת בְּנֶךְ אֶת יִחִידְךָ אֲשֶׁר אֲהַבְתָּ אֶת יִצְחָק וְלֶךְ לְךָ אֶל אֶרֶץ הַמִּזְרֵיָה וְהַעֲלֵהוּ שָׁם לְעֹלָה
עַל אֶחָד הַהָרִים אֲשֶׁר אָמַר אֱלֹהֶיךָ: (ג) וַיִּשְׁכַּם אַבְרָהָם בַּבֶּקֶר וַיַּחֲבֹשׁ אֶת חֲמורוֹ וַיִּקַּח אֶת שְׁנֵי נְעָרָיו
אֹתוֹ וְאֶת יִצְחָק בְּנֹו וַיִּבְקַע עֲצֵי עֹלָה וַיִּקֶּם וַיֵּלֶךְ אֶל הַמָּקוֹם אֲשֶׁר אָמַר לוֹ הָאֱלֹקִים: (ד) בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי
וַיֵּשֶׂא אַבְרָהָם אֶת עֵינָיו וַיֵּרָא אֶת הַמָּקוֹם מֵרְחֹק: (ה) וַיֹּאמֶר אַבְרָהָם אֵל נְעָרָיו שְׁבוּ לָכֶם פֹּה עִם
הַחֲמור וְאֲנִי וְהַנְּעָר נִלְכָּה עַד כֹּה וְנִשְׁתַּחֲוֶה וְנִשְׁוֹבָה אֵלֵיכֶם: (ו) וַיִּקַּח אַבְרָהָם אֶת עֲצֵי הָעֹלָה וַיִּשְׂם עַל
יִצְחָק בְּנֹו וַיִּקַּח בִּידוֹ אֶת הָאֵשׁ וְאֶת הַמַּאֲכָלֹת וַיֵּלְכוּ שְׁנֵיהֶם יַחְדָּו: (ז) וַיֹּאמֶר יִצְחָק אֵל אַבְרָהָם אָבִיו
וַיֹּאמֶר אָבִי וַיֹּאמֶר הַנְּנִי בְנִי וַיֹּאמֶר הִנֵּה הָאֵשׁ וְהָעֲצִים וְאֵינִי הִשֵּׁה לְעֹלָה: (ח) וַיֹּאמֶר אַבְרָהָם אֱלֹקִים
יִרְאֶה לוֹ הִשֵּׁה לְעֹלָה בְנִי וַיֵּלְכוּ שְׁנֵיהֶם יַחְדָּו: (ט) וַיָּבֹאוּ אֶל הַמָּקוֹם אֲשֶׁר אָמַר לוֹ הָאֱלֹקִים וַיִּבְּן שָׁם
אַבְרָהָם אֶת הַמִּזְבֵּחַ וַיַּעֲרֹף אֶת הָעֲצִים וַיַּעֲקֹד אֶת יִצְחָק בְּנֹו וַיִּשֶׂם אֹתוֹ עַל הַמִּזְבֵּחַ מִמַּעַל לְעֲצִים: (י)
וַיִּשְׁלַח אַבְרָהָם אֶת יְדוֹ וַיִּקַּח אֶת הַמַּאֲכָלֹת לִשְׂחַט אֶת בְּנֹו: (יא) וַיִּקְרָא אֱלֹהֵי מְלֹאָךְ ה' מִן הַשָּׁמַיִם
וַיֹּאמֶר אַבְרָהָם אַבְרָהָם וַיֹּאמֶר הַנְּנִי: (יב) וַיֹּאמֶר אֵל תִּשְׁלַח יָדְךָ אֵל הַנְּעָר וְאֵל תַּעֲשֵׂה לוֹ מְאוּמָה כִּי
עֲתָה יָדַעְתִּי כִּי יִרְאֵה אֱלֹקִים אֶתְּךָ וְלֹא חֲשַׁבְתָּ אֶת בְּנֶךְ אֶת יִחִידְךָ מִמֶּנִּי: (יג) וַיֵּשֶׂא אַבְרָהָם אֶת עֵינָיו
וַיֵּרָא וְהִנֵּה אֵיל אַחֲרַי נֹאחֲזוּ בְּסַבָּף בְּקִרְנָיו וַיֵּלֶךְ אַבְרָהָם וַיִּקַּח אֶת הָאֵיל וַיַּעֲלֵהוּ לְעֹלָה תַּחַת בְּנֹו: (יד)
וַיִּקְרָא אַבְרָהָם שֵׁם הַמָּקוֹם הַהוּא ה' יִרְאֶה אֲשֶׁר יֹאמֶר הַיּוֹם בְּהַר ה' יִרְאֶה: (טו) וַיִּקְרָא מְלֹאָךְ ה' אֵל
אַבְרָהָם שְׁנִית מִן הַשָּׁמַיִם: (טז) וַיֹּאמֶר בִּי נִשְׁבַּעְתִּי נָאִם ה' כִּי יַעַן אֲשֶׁר עָשִׂיתָ אֶת הַדְּבָר הַזֶּה וְלֹא
חֲשַׁבְתָּ אֶת בְּנֶךְ אֶת יִחִידְךָ: (יז) כִּי בָרַךְ אַבְרָהָם וְהִרְבָּה אַרְבָּה אֶת זֶרְעוֹ כְּכּוֹכְבֵי הַשָּׁמַיִם וְכַחֲוֹל אֲשֶׁר
עַל שְׂפַת הַיָּם וַיִּרְשׁ זֶרְעוֹ אֶת שַׁעַר אֵיבָיו: (יח) וְהִתְבָּרְכוּ בְּזֶרְעוֹ כָּל גּוֹיֵי הָאָרֶץ עַקֵּב אֲשֶׁר שָׁמַעְתָּ
בְּקִלִּי: (יט) וַיֵּשֶׂב אַבְרָהָם אֵל נְעָרָיו וַיִּקְמוּ וַיֵּלְכוּ יַחְדָּו אֵל בְּאֵר שֶׁבַע וַיֵּשֶׂב אַבְרָהָם בְּבֵאֵר שֶׁבַע:

שאלות:

[א] וַיְהִי אַחֲרֵי הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה - לא נתבאר במקרא אחר איזה דברים היה נסיון זה, ומה השייכות בין הדברים האלה לנסיון זה. בפרט הדברים תמוהים, שלשיטת חז"ל היה יצחק בן ל"ז שנים, וכל הטעמים שנאמרו באחר הדברים האלה שייכים לזמן שהיה יצחק בן י"ג שנים או פחות.

[ב] וְהֶאֱלָקִים נָסָה אֶת אַבְרָהָם - מדוע נאמר 'והאלקים', שצ"ב ה' הידיעה שנוסף כאן, גם מדוע לא נזכר שם יקו"ק שהוא שם העצם. ג] וַיֹּאמֶר אֱלֹהֵי אַבְרָהָם וַיֹּאמֶר הַנְּנִי - מדוע היה נוסח הדיבור שה' אמר לו אברהם והוא ענה הנני, עוד צ"ב שבכל המקומות כגון לגבי יעקב או משה, אמר להם ה' את שם ב' פעמים, ואז אמרו הנני וגם להלן בפרשה ויאמר אברהם ויאמר הנני, ואילו כאן נזכר אברהם רק פעם אחת. ד] (ב) וַיֹּאמֶר קַח נָא - מדוע אמר לו קח 'נא', הלא ציווי הוא. ה] אֶת בְּנֵךְ אֶת יְחִידְךָ אֲשֶׁר אֶהְבֶּתְךָ אֶת יִצְחָק - מדוע ריבה בתארו את בנך את יחידך אשר אהבת את יצחק. גם צ"ב האם הם ד' תארים וגם אשר אהבת הוא כינוי לעצמו או שהם ג' תארים, ומדוע לא אמר את אשר אהבת את יצחק. ו] וְלָךְ לָךְ - מדוע אמר לו 'לך לך', הלא לכאורה אין זה לטובתו ולהנאתו, שהרי נסיון הוא, ומדוע לא אמר לו לך אל ארץ המוריה וכו'. ז] אֶל אֶרֶץ הַמִּרְיָה - מדוע נקרא שם הארץ ההיא ארץ המוריה, שלא מצאנו אלא הר שנקרא כן ולא ארץ. ח] וְהֶעֱלֵהוּ שָׁם לְעֵלָה - תיבת 'שם' מיותרת, שדי באמרו והעלהו לעולה על אחד ההרים אשר אמר אליך. ט] על אחד ההרים אֲשֶׁר אָמַר אֱלֹהֵיךָ - לא מצאנו שאמר לו היכן ההר, אלא שראה את המקום מרחוק, וביארו חז"ל שהיה ענן קשור, אולם לא היה בזה אמירה כלל. י] (ג) וַיִּשְׁפֹּם אַבְרָהָם בְּבֶקֶר וַיַּחְבֹּשׁ אֶת חֲמורוֹ - מדוע נזכר ויחבוש את חמורו, בפרט שמשמע שהיה לו חמור מסוים, ואילו כמה פעמים נזכר שהיו לו חמורים רבים מאד. יא] וַיִּקַּח אֶת שְׁנֵי נְעָרָיו אֹתוֹ - מדוע נזכר הפרט שנטל את שני נערי עמו, בפרט שאין בהם שום צורך או תועלת לענין המצוה הזאת. עוד צ"ב שהרי הם אינם העיקר בהליכה זו, אם כן היה לו להקדים את יצחק. יב] וְאֶת יִצְחָק בְּנוֹ - מדוע נזכר 'ואת יצחק בנו', אטו לא ידענא שבנו הוא. יג] וַיִּבְקַע עֲצֵי עֵלָה - מדוע בקע עצים קודם לכתו לדרך, מדוע לא יכל לעשותם במקום עצמו. כמו"כ מה הפירוש ויבקע עצי עולה, האם יש עצים ששם עולה שאותם ביקע. יד] וַיִּקֶּם וַיִּלְךְ - די היה באמרו וילך אל המקום. טו] אֶל הַמָּקוֹם אֲשֶׁר אָמַר לוֹ הָאֱלֹהִים - מדוע מודגש אל המקום אשר אמר לו האלקים, הלא די באמרו וילך אל המקום. עוד צ"ב, שאם הכונה שהלך אל ארץ המוריה, היה מצי למימר וילך אל ארץ המוריה, כי הרי עדיין לא ידע איה מקום העקדה לעשותה. טז] (ד) בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי וַיִּשָּׂא אַבְרָהָם אֶת עֵינָיו וַיִּרְא אֶת הַמָּקוֹם מֵרְחֹק - מדוע יש צורך לדעת שהיה זה ביום השלישי ושראה את המקום מרחוק. יז] (ה) וַיֹּאמֶר אַבְרָהָם אֶל נְעָרָיו שְׁבוּ לְכֶם פֹּה - מה הפירוש 'שבו לכם', גם תיבת לכם צ"ב, וגם תיבת שבו צ"ב, שאם ר"ל שימתינו שם, היה יכול לומר המתינו פה. יח] עַם הַחֲמור - מדוע לא נטל את החמור עמו לסייעו בהליכתו או בנשיאת העצים. יט] וַאֲנִי וְהַנְּעָר גַּלְכָּה - מדוע מזכיר את יצחק 'והנערי' שיכול לומר ואני ויצחק גלך. כ] עַד פֹּה - מה הפירוש 'עד כה', היכן הוא. כא] וְנִשְׁתַּחֲוֶה וְנִשְׁוֹבָה אֲלֵיכֶם - מדוע הוצרך להסביר לנערי מה יעשה שם עם יצחק, בפרט שלכאורה אין זה אמת, שעיקר ההליכה היתה לענין אחר. כב] (ו) וַיִּקַּח אַבְרָהָם אֶת עֲצֵי הָעֵלָה וַיִּשֶׂם עַל יִצְחָק בְּנוֹ - מדוע שם את העצים על יצחק, ומדוע מודגש פעם נוספת שהוא בנו. כג] וַיִּקַּח בְּיָדוֹ אֶת הָאֵשׁ וְאֶת הַמַּאֲכָלֹת - מדוע את האש ואת המאכלת נטל בידיו, ומדוע לא נזכר עד עתה שנטל עמו אש ומאכלת. גם ה' הידיעה האש והמאכלת צ"ב, שלא נודעו עד עתה. כד] וַיֵּלְכוּ שְׁנֵיהֶם יַחְדָּו - מה הפירוש 'וילכו שניהם יחדיו', גם תיבת שניהם צ"ב, וגם תיבת יחדיו צ"ב שלא באה תיבה זו אל במקום שיש

שיווי בהליכה, ולכאורה יצחק לא ידע בטעם ההליכה. (כה) וַיֹּאמֶר יִצְחָק אֶל אַבְרָהָם אָבִיו וַיֹּאמֶר אָבִי - מדוע מתואר שפנה אל אברהם אביו, הלא ידענו זו, ומדוע נזכר ב' פעמים ויאמר. (כו) וַיֹּאמֶר הַנְּנִי בְנִי - צ"ב מדוע מדגיש אברהם 'בני'. (כז) וַיֹּאמֶר הֲנִי הָאֵשׁ וְהַעֲצִים וְאַיִה הַשָּׂה לְעֹלָה - צ"ב מדוע אינו מזכיר את המאכלת, ומניין לו שהם הולכים להקריב עולה, ומניין לו שצריכים להקריב שה, שמא יקריבו פר או איל. (כח) וַיֹּאמֶר אַבְרָהָם אֶלְקִים יְרָאָה לֹו הַשָּׂה לְעֹלָה בְּנִי וַיִּלְכוּ שְׁנֵיהֶם יַחְדָּו - צ"ב, לא מובן מה תשובה השיב אברהם ליצחק כלל, האם אכן גילה לו את תפקידו שהוא העולה, או שסתם דבריו שהאלקים כבר יזמין להם עולה, כי שני הצדדים תמוהים. אם כוונתו לגלות לו שהוא העולה היל"ל אלקים ראה לו לעולה בני, ואילו תיבת השה ויראה לשון עתיד אינם נכונים. גם אם לא גילה לו רז, תיבת בני מיותרת או אינה במקומה, והיל"ל בני - אלקים יראה לו השה לעולה. (כט) מדוע נזכר פעם נוספת וילכו שניהם יחדיו, הלא הם הולכים בצוותא. (ל) וַיָּבֹאוּ אֶל הַמָּקוֹם אֲשֶׁר אָמַר לֹו הָאֱלֹקִים - למה צריך להדגיש פעם נוספת אשר אמר לו האלקים. (לא) וַיָּבֹן שָׁם אַבְרָהָם אֶת הַמִּזְבֵּחַ - איך אמר המזבח בלשון הידיעה, שלא שמענו שהיה שם מזבח מעולם. (לב) וַיַּעֲרֹף אֶת הָעֲצִים וַיַּעֲקֹד אֶת יִצְחָק בְּנֹו וַיִּשָּׂם אֹתוֹ עַל הַמִּזְבֵּחַ מִמַּעַל לְעֲצִים - מאחר שעל המזבח היו עצים ממילא ברור ששמו על העצים ולא על המזבח. אולם צ"ב מדוע שמו על העצים ולא על המזבח עצמו. עוד צ"ב שמדגיש שהיה בנו. עוד צ"ב מדוע לא עקדו ע"ג המזבח עצמו. (לג) וַיִּשְׁלַח אַבְרָהָם אֶת יָדוֹ וַיִּקַּח אֶת הַמַּאֲכָלֶת לְשַׁחַט אֶת בְּנֹו - אריכות דברים הוא, ששלח ושאברהם שלח, ושלח ידו, ולקח את המאכלת, ושהיתה המטרה לשחוט, ולשחוט את בנו. (לד) וַיִּקְרָא אֵלָיו מִלְאָף ה' מִן הַשָּׁמַיִם - מדוע קרא לו מן השמים, מדוע לא ירד לארץ כמו ששמענו שהמלאכים יורדים להודיע דברי ה'. עוד קשה מדוע נשלח מלאך להודיעו ענין זה, כמו שנגלה אליו ואמר לו ללכת כך היה צריך להגלות אליו ולהודיעו שלא לעשות לו מאומה. (לד) וַיֹּאמֶר אַבְרָהָם אַבְרָהָם וַיֹּאמֶר הַנְּנִי - מדוע הוצרך לקריאה זו, שיאמר לו מיד אל תשלח וכו', וגם לא מצאנו קריאה מעין זו אלא מאת המקום בלבד. (לה) וַיֹּאמֶר אֵל תִּשְׁלַח יָדְךָ אֶל הַנְּעַר וְאַל תַּעֲשֶׂה לֹו מְאוּמָה - צ"ב שקראו נער. צ"ב מדוע כפל לשונו אל תשלח ידך ואל תעש לו מאומה. (לו) כִּי עֲתָה יָדְעֵתִי כִּי יְרָא אֱלֹקִים אֶתָּה - צ"ב איך נקשר זה אם הנאמר קודם לכן אל תשלח ידך וכו'. (לז) וְלֹא חִשַּׁבְתָּ אֶת בְּנִי אֶת יַחֲדָף מִמֶּנִּי - לכאורה היה צריך לומר 'כִּי לא חשכת את בנך, שהרי נותן טעם הוא, שנודע שהוא ירא אלקים יען שלא חשך. עוד צ"ב שהבדיל בב' מעלות גם את בנך וגם את יחידך, ולכאורה בתחילת דיבורו ביאר 'אשר אהבת' את יצחק ומדוע מנה כאן רק ב' אלה, ומדוע לא אמר את בנך יחידך ברצף. (לח) וַיִּשָּׂא אַבְרָהָם אֶת עֵינָיו וַיִּרְא - צ"ב גם כאן וגם בנאמר לעיל שנשא עיניו וירא את המקום מרחוק, לשם מה נזכר שנשא עיניו. עוד צ"ב כיצד ידע אברהם שנצרך לו לשאת עינים בשעה זו. (לט) וְהִנֵּה אֵיל אַחַר נֶאֱחָז בְּסַבָּף בְּקַרְנָיו - מדוע אמר 'והנה' שמשמע שהוא דבר חידוש. מה פירוש תיבת 'אחר' שלכאורה אין לה שום משמעות. מדוע מודגש שנאחז בסבך באמצעות קרניו. מדוע נאחז בסבך ולא בדבר אחר, ולשם מה הוצרך להאחז בסבך הלא יכל להגיע עדי אברהם. (מ) וַיִּלָּף אַבְרָהָם וַיִּקַּח אֶת הָאֵיל וַיַּעֲלֵהוּ לְעֹלָה תַּחַת בְּנֹו - מדוע מוזכר שהלך. מדוע מדגיש את האיל ולא אמר ויקחהו שהרי בו איירינן. מדוע נחשב איל כעולה תחת בנו, ומדוע הוצרך לכך, הרי לא נצטוו באמת לעשות את יצחק עולה אלא רק להעלותו למזבח כעולה, וכמאמר 'אסקיה והדר אחתיה'. (מא) וַיִּקְרָא אַבְרָהָם שָׁם הַמָּקוֹם הַהוּא ה' יְרָאָה - לא מובן מדוע קרא למקום בשם זה, ומדוע ראה לנכון לקרוא למקום בשם, וכמו שלא קרא בשם למזבח בשכס או למזבח בבית אל, כך לא נראה טעם וצורך לענין. (מב) אֲשֶׁר יֹאמֶר הַיּוֹם בְּהָר ה' יְרָאָה - לא מובן מה הכוונה, האם הם חלק מדברי אברהם או שמשה כתב בתורה שכיום הזה ייאמר באופן אחר, ואם

כן לא מובן 'אשר יאמר' מדוע יאמר ומהו היום. בכלל זה לא נתבאר מדוע אברהם קראו ה' יראה והיום יאמר שה' יראה ומה הבדל בין היום לאז. [מג] (טו) וַיִּקְרָא מְלֹאָךְ ה' אֶל אַבְרָהָם שְׁנִית מִן הַשָּׁמַיִם - מדוע נזכר שקראו שנית. עוד צ"ב מדוע לא נזכר שאמר אברהם אברהם כדלעיל. [מד] (טז) וַיֹּאמֶר בִּי נִשְׁבַּעְתִּי נָאָם ה' - תיבת 'בי' אין לה מובן, וגם סותר למאמרו 'נאם ה''. גם כאן צ"ב מדוע נאמרו הדברים על ידי המלאך ולא מפי ה' עצמו בנבואה. [מה] כִּי יַעַן - כפל לשון, שהרי שניהם הם נתינת טעם. [מז] אֲשֶׁר עָשִׂיתָ אֶת הַדָּבָר הַזֶּה וְלֹא חָשַׁכְתָּ אֶת בְּנֵךְ אֶת יַחֲדָךְ - גם כאן הפסוק כפול, שאומר שעשה את הדבר הזה ושוב הוא מסביר ולא חשכת וכי' שלכאורה אחד משניהם מיותר. עוד צ"ב מדוע לא נזכר כאן כעין למעלה ולא חשכת 'ממני'. [מז] (יז) כִּי בָרַךְ אַבְרָהָם וְהִרְבָּה אַרְבָּה אֶת זְרַעַד כְּכֹכְבֵי הַשָּׁמַיִם וְכַחֲלוֹל אֲשֶׁר עַל שְׁפַת הַיָּם וַיִּרְשׁ זְרַעַד אֶת שְׁעַר אֲיֻבּוֹ - צ"ב הלא כל אלה כבר הובטח לו כמה פעמים, וזולת ירושת שער אויביו הכל הם הבטחות ישנות ומה נתחדש כאן. גם כפל הלשון 'הרבה ארבה' צ"ב. כמו"כ עדיף לו שיובטח לו שלא יהיו לו אויבים ולא שינצחם. בכלל זה צ"ב הלשון ירושה על אויבים ולשון שער לגביהם, שדי באמרו וירש זרעך את אויביו. [מח] (יח) וְהִתְבָּרַכְוּ בְּזֶרְעֶךָ כָּל גּוֹיֵי הָאָרֶץ - מה מעלה היא לאברהם מה שאחרים יתברכו בגינו, ועדיף היה שזרעו יהיה מבורך מכולם. [מט] עֲקֵב אֲשֶׁר שָׁמַעְתָּ בְּקִלִּי - הלא לעיל אמר שהבטחות אלו הם תמורת שלא חשך את בנו, ומדוע כאן מציין ששמע בקולו. [נ] (יט) וַיֵּשֶׁב אַבְרָהָם אֶל נְעָרָיו וַיִּקְמוּ וַיִּלְכוּ יַחְדָּו אֶל בְּאֵר שֶׁבַע וַיֵּשֶׁב אַבְרָהָם בְּבְאֵר שֶׁבַע - פסוק זה כולו אומר דרשני, מדוע צריך לספר ששב אל נערי, ומדוע מספר שקמו, ומדוע שהלכו יחדיו, בפרט שלשון יחדיו מורה על השיווי כמו וילכו שניהם יחדיו לגבי אברהם ויצחק, ומה שיווי היה כאן. עוד צ"ב מדוע הלכו לבאר שבע הלא ביתו של אברהם באלוני ממרא. גם עצם ישיבתו שם צ"ב, מדוע ישב שם ומדוע מציין שם העיר פעם נוספת, שדי באמרו וישב אברהם שם.

ביאורים

נראה, ששורש השאלה כאן היא, מה היה חלקו של יצחק בנסיון זה, הנה מחד גיסא אנו מזכירים את העקדה על שמו של יצחק, אולם מאידך בתורה נזכר כל הנסיון על שמו של אברהם, עד שלפום ריהטא לא ידע יצחק כלל מכל הפרשה עד הגיעם אל המקום אשר אמר האלקים.

מדברי חז"ל נראה שיש כאן ב' פרשיות, ולמרות שלכאורה התורה מספרת על פרשה אחת, הנה ברמיזותיה נשכיל שיש כאן פרשה נוספת עמוקה יותר מהראשונה, ושניהם יש להם תוצאות שונות זה מזה. הפרשה הראשונה הוא הנסיון של אברהם, היינו מה שהקב"ה אמר לו לעשות דבר שאין בכח אנוש לעשותו, ובזה נבחן. הפרשה השניה היא הנסיון של יצחק, שכאן זכה לחלקו להמנות כאחד מהאבות. שכמו שאברהם נעשה 'אב' בפרשיות המדגישות את מעלותיו, היינו שעמד בנסיונות והפליג במידת החסד עד מאד, כך זכה יצחק לחלקו במה שמסר נפשו על קדושת ה'.

חלקו של אברהם בפרשה מבואר ומפורש בכתובים עצמם, אולם חלקו של יצחק נכתב רק בצורה של העמקה, שעל ידי דקדוק הכתובים אנו למדים על הנסיון שלו. גם מטרת העקדה היה בה שני חלקים אלה, ועל ידי זה נבין דקדוקים רבים בפסוקים, שמטרתם לחדד את חלק הנסיון עבור יצחק, ומדוע נתנסה גם הוא בכך.

דוגמא לדבר, ענין נטילת נערי עמו, שחז"ל נקטו (ויובא להלן בהרחבה בס"ד) שהם ישמעאל ואליעזר, וביארו שכאן בעקדה הוכרע מי יהיה הממשיך של אברהם, שלא אליעזר דמשק ביתו יהיה הממשיך, ולא ישמעאל בנו בכורו יהיה הממשיך, כי שניהם לא הגיעו לידי דרגה זו למסור נפש על קדושת ה'. זה מחדד את הנקודה על הויכוח והבחינה שהיתה לגבי יצחק האם הוא ראוי להיות הממשיך של אברהם, אולם אין הדברים מפורשים אלא מוסתרים יותר.

אכן צ"ב מדוע חלקו של אברהם מפורש ואילו חלקו של יצחק נכתב בהסתרה יותר.

א. ושתי נערי עמו

יצחק וישמעאל

אמרו חז"ל (סנהדרין פט:): "ויהי אחר הדברים האלה והאלקים נסה את אברהם. מאי אחר - אמר רבי יוחנן משום רבי יוסי בן זימרא, אחר דבריו של שטן, דכתיב (בראשית כא) ויגדל הילד ויגמל וגו', אמר שטן לפני הקדוש ברוך הוא, רבונו של עולם, זקן זה חננתו למאה שנה פרי בטן, מכל סעודה שעשה לא היה לו תור אחד או גוזל אחד להקריב לפניך. אמר לו, כלום עשה אלא בשביל בנו, אם אני אומר לו זבח את בנך לפני - מיד זובחו. מיד והאלהים נסה את אברהם, ויאמר קח נא את בנך".

עוד אמרו שם, "רבי לוי אמר, אחר דבריו של ישמעאל ליצחק. אמר לו ישמעאל ליצחק, אני גדול ממך במצות, שאתה מלת בן שמנת ימים ואני בן שלש עשרה שנה. אמר לו, ובאבר אחד אתה מגרה בי, אם אומר לי הקדוש ברוך הוא, זבח עצמך לפני - אני זובח. מיד - והאלהים נסה את אברהם".

ובתרגום יונתן הדברים ארוכים יותר, שישמעאל אמר ליצחק שהוא ראוי לירש את אברהם יען שהוא בנו בכורו, אמר לו יצחק לי ראוי לירשו שאתה הוא בן השפחה ואילו אני בן הגבירה. על זה טען ישמעאל שהוא מעולה מיצחק משום שמל עצמו ליי"ג שנים ואילו יצחק נימול בן שמונת ימים, ואמר יצחק שהנה הוא בן ל"ו שנים ולא איבר אחד בלבד יתן לה', אלא גם אם יבקש ממנו כל גופו הוא ימסרנו לה', מיד והאלקים נסה את אברהם.

נראה שאכן אין כאן מחלוקת כלל, אכן לשני המדרשים נתנסה יצחק בהיותו בן ל"ו שנים, אולם כל חד מדגיש טעם לנסיון מצד אחר, מצדו של אברהם בא הנסיון משום שלא הקריב קרבן בלידת יצחק, ונראה שמעשה אבימלך עורר קטרוג זה, יען שבכריתת ברית עמו נתן ז' כבשות, והנה ה' כרת עמו ברית ולא מצאנו שהקריב קרבנות על זה. אולם חד מסביר את ענין אחר הדברים האלה לאחר גירוש ישמעאל והגר, שישמעאל שב לביתו ונתעורר ויכוח על ירושת אברהם, שזה גרם לנסיון הלזה. היינו שיש טעם לנסיון עבור אברהם וטעם לנסיון עבור יצחק.

אכן כולם מבארים שאחר הדברים האלה היינו אחר שנולד יצחק וגירש את ישמעאל ועשה ברית עם אבימלך, הנה אחר כל הדברים האלה בא נסיון זה. אלא שכל חד מסביר לפי ענינו, ולמ"ד שהנסיון היה משום הויכוח בין יצחק לישמעאל, יש מקום לומר שהברית עם אבימלך היה סיבה לקטרוג על אברהם, וכמו שנזכר באליהו רבה (פרק ח) שאסור לכרות ברית עם גוי.

יצחק ואליעזר

עוד מבואר בחז"ל (פרדרי"א ל. כע"ז ויק"ר כ.ב. קה"ר ט,ז) בטעם נטילת נעריו, "נכנס תחרות בין אליעזר וישמעאל, אמר ישמעאל לאליעזר עכשו אברהם מקריב את יצחק בנו מוקדה על המזבח ואני בכורו יורש אברהם. אמר לו אליעזר כבר גרשך כאשה שהיא מגורשת מבעלה ושלחך למדבר, אבל אני עבדו משרת אותו ביום ובלילה, ואני הוא היורש את אברהם. ורוח הקדש משיבה אותם ואומרת להם, לא זה יורש ולא זה יורש. ביום השלישי הגיעו לצופים, וכיון שהגיעו לצופים ראה כבוד השכינה עומד על גבי ההר, שנא' ביום השלישי וישא אברהם את עיניו וירא את המקום, ומה ראה עמוד של אש עומד מן הארץ ועד השמים, והבין אברהם שנתרצה הנער לעולה תמימה, אמר לישמעאל ולאליעזר רואים אתם מאומה באחד מן ההרים הללו, אמרו לו לאו, וחשב אותם כחמור, אמר הואיל ואין אתם רואים מאומה שבו לכם פה עם החמור עם הדומים לחמור".

מבואר שאכן היה נידון נוסף לגבי יורש אברהם, אולם תוך כדי הליכה זו הוברר מי הראוי לירשו, לא ישמעאל למרות שנימול לייג, ולא אליעזר למרות שמשמשו ביום ובלילה, אלא מי שרואה את המקום, היינו שנרצה מאת ה', אכן הטעם שנרצה יצחק משום שהוא המובחר בהם, ורק הוא היה מסכים להשחט על דבר כבוד שמו.

וישב אל נעריו

מאחר שבנסיון העקדה הוברר באופן מוחלט שהמשכו של אברהם הוא יצחק, נשלח יצחק ללמוד תורה (ב"ר נו,יא), אולם אברהם שב אל נעריו ועמו ההוכחה הגדולה שיצחק הוא הממשיך ולא הם, ויהי בשמעם את הדברים האלה, 'וילכו יחדיו' היינו שהלכו בשיווי דעות, בהסכמה ברורה שנחתם הדבר ואין מקום לערער בענין, וכאן נתקיימו בידי יצחק ההבטחות שלא ירשך זה כי אם אשר יצא ממעיך, וכן כי ביצחק יקרא לך זרע, שנחתם פה המקטרג לעולם.

ומאחר שויכוח היה בדבר, נזכר וישב אל נעריו, היינו שהחזיר להם תשובה, ששב להודיעם שהם נשאו עם החמור דומים לחמור, ויצחק קרוי אדם, אתם קרוים אדם.

יש מקום לשער, שלכאורה אם יצחק לא היה מסכים אל ענין העקדה, ואילו ה' אמר לו להעלות עולה, שלפום ריהטא היה אברהם פטור מהנסיון, שהרי יצחק אינו מסכים בכך. אולם מאחר שהנסיון היה שאברהם יקריב את האהוב עליו ביותר, על כן נטל את שני נעריו עמו, כי אם יפסל יצחק הוא יטול את ישמעאל שגם הוא בנו יחידו אשר אהב, ובאם שני בניו לא יסכימו ממילא כאילו אינם בניו ממשיכי דרכו, והיה נוטל את אליעזר בן משק ביתו לקרבן. היינו שגם הם היו בכלל האפשרות להקרב לקרבן לה', כי הנסיון של אברהם היה להעלות את ממשיך דרכו לקרבן. אולם בהגיעם לצופים ויצחק ראה את העמוד [היינו את המקום, שכינויו של הקב"ה מקום], נתבאר שיצחק יהיה הקרבן ולא הם.

ב. דינו של יצחק כקרבן

מפשטות הפסוקים משמע שלא ידע יצחק מאומה, שהרי שאל איה השה לעולה, ולא מצאנו במקראות שאברהם הודיעו על כך.

אולם חז"ל הודיעונו מדקדוק הכתובים שיצחק ידע בכך, אלא שצריך לברר מאימתי ידע על העתיד להיות.

במדרש (תנחומא וירא כג. ב"ר נ,ד) מבואר, שבאמרו 'אלקים יראה לו השה לעולה בני' שם נודע ליצחק שהוא העולה, היינו שיצחק הבחין שהולכים להקריב ואין בידם מאומה להקרבה, ואביו משיבו בלשון המשתמע ממנו שאלקים יראה לעולה בני, ואעפ"כ וילכו שניהם יחדיו, בשמחה ובדעה שוה לעשות רצון קונם.

יש מקום לומר, שהנה המציאות של קרבן היא שתחת שהאדם מקריב את נפשו הרי הוא מקריב שה, אולם מצד המחשבה והרצון את נפשו הוא מקריב. עפ"י יש לעיין האם יצחק היה קרבן תחת אביו, היינו שהיה לו דין שה המוקרב במקום אביו, או שלא היה כאן כונה לקרבן כעין כל הקרבנות, ועיקר המכוון בהקרבה זו היתה המוקרב, היינו שיצחק יהיה עולה כליל לה' בלא שייכות לאברהם. נראה לומר, שאכן מצד יצחק הכוונה שלו היתה למסור נפשו ולהיות קרבן אשה לה', אולם הכוונה של אברהם בהקרבה זו, שיצחק יהיה לעולה כעין שה שהוא תחת המקריב, לכן אמר לו אברהם האלקים יראה לו השה לעולה בני, היינו שהשה שצריכים להקריב הנה כיום הזה הוא בני, שאתה הוא כעין השה שלי. וע"ע להלן.

והנה בביאור 'הר המוריה' אמרו חז"ל (תענית טז.) "מאי הר המוריה, פליגי בה רבי לוי בר חמא ורבי חנינא, חד אמר הר שיצא ממנו הוראה לישראל, וחד אמר הר שיצא ממנו מורא לעובדי כוכבים". ופירש רש"י, שלשכת הגזית שם היתה, ומשם יוצאת הוראה לישראל, וחד אמר שכשומעים האומות גדולתם של ישראל הרי הם מתפחדים מהם.

ובתוך דבריו כתב רש"י "דאברהם קרא למקום העקידה הר יראה, וכתוב (בראשית כב) אל ארץ המוריה". היינו שיש מעין סתירה, שהקב"ה שלחו אל ארץ המוריה, ואילו את ההר עצמו קרא אברהם ה' יראה, ואילו בני"ך נקרא ההר בשם הר המוריה, על זה באו החכמים בגמ' ליישב. חד אמר שלשון מוריה שרשו 'מורה י-ה', היינו שהוא מורה ומלמד את ה', לפי"ז גם ארץ המוריה היינו המקום שמשם למדים על ה', וגם העקדה עצמה לימדה דעת את העולם בכלל וישראל בפרט על דרגת המסירות לה' ותורתו, אולם אברהם קרא המקום על שם ה' השוכן שם. אולם חד אמר שגם לשון מוריה הוא לשון מורא, ואולי זה הכונה 'אשר יאמר ה' בהר ה' יראה', היינו שהקב"ה קרא למקום מצד התועלת לכלל ישראל, היינו שה' נראה שם על ישראל ואוהביו, אולם אברהם קרא למקום מצד הקב"ה, היינו שהוא המקום ששם ה' רואה בעולם, או נראה בעולם, היינו שעני

ה' המשוטטות בארץ מקומם שם, וכמבואר בריש זכריה בעת בנין בית שני, ולזה כיוון יעקב יוזה שער השמים', היינו שמקום התגלות ההשגחה בעולם נובעת משם.

אולם נראה, שהענין ששם נעשה מקום המקדש לישראל, זה נעשה בעת שהעלה אברהם את יצחק לעולה שם. הלא תראה כמה הלכתא רבוותא למדו מעקדת יצחק לדיני הקרבנות, כגון שצריך 'כלי לקרבן, ממה שלקח את המאכלת (זבחים צז: מנחות פב:), והיינו משום שיצחק היה לו דין קרבן ממש, היינו שה לעולה, ולכן נעשה המקום מוכשר לקרבנות לעולם, ששם יהיה מקום המזבח ושער השמים.

ועל פי דרכנו שפשטיה דקרא אכן איירי באברהם אולם רמיזותיו ביצחק, יש מקום להסביר שם המקום שקרא לו אברהם כמציין לזה. אברהם קראו ה' יראה, על שם ה' יראה לו השה לעולה בני, היינו ששם ראה ה' לנכון לקחת את יצחק לקרבן. אולם אנו מכנים את המקום בהר ה' יראה, שאנו מבקשים שייראה לפני ה' עקדת יצחק להגין בעדנו. לאברהם היה המקום ה' יראה אולם ליצחק ולכלל ישראל הוא בהר ה' יראה, שנראית לפניו שם העקדה לעולם.

עפ"י יש מקום לומר בהפלגה, שכל שה שהוקרב על גבי המזבח הרי הוא כאילו מקריבים את יצחק שם, היינו שהשה לעולה בני, יהיה פירושו שכל שה שמוקרב שם ייחשב כאילו בני מוקרב שם. מטעם זה נקרא הסכין כאן בשם מאכלת, וביארו חז"ל ששמו מאכלת משום שהוא מתיר את האוכלים, ואכן יש מקום להסביר שהכונה גם למאכל חולין שהסכין מאפשרת לחתוך ולאכול, אולם אם הכוונה לגבי הקרבנות, הרי בעולה אין מקום לאכילה אלא אכילת מזבח בלבד, ואם כן מדוע נקרא בשם מאכלת, אלא ביאורו שכל שה שמוקרב על גבי המזבח נחשב כעקדת יצחק במידה מה, כי ענין הקרבן כאילו האדם מקריב את נפשו, ולכן הסכין מתיר את האכילה, או אכילת מזבח או אכילת כהנים ובעלים, ולכן גם כאן נקרא שמו מאכלת, ללמד לכל הקרבנות לעולם שהשחיטה יש בה ענין לעצמה. הלא תראה ששחיטה כשרה בזר, אולם מאידך שחיטת פיגול פוסלת או מחייבת כרת, הרי שהיא עבודה ממש, וזה למדנו מעקדת יצחק שהסכין היא מאכלת, ולמרות שלא היה ביצחק שאר העבודות כזריקה והקרבה על גבי המזבח, הנה בשחיטה בלבד נחשב לקרבן שבזה הותר לאכילת מזבח ונחשב לקרבן שלם, ומזה למדנו לכל הקרבנות לעולם.

שאר השאלות לא זכיתי עדיין להעלות ביאורם ע"ג הכתב, ואקוה לה' שיספיק בידי לכך בס"ד.

שבת שלום ומבורך